

houd van de watersystemen met maai-
boten en tractoren worden klimaatneu-
traal gemaakt door bomen te laten
planten. Naast gas en benzine verbruikt
het waterschap veel elektriciteit om zu-
iveringsinstallaties draaiende te houden.
Bij vernieuwing van het contract in juni
vorig jaar is het schap volledig overge-
stapt op natuurstroom, die wordt ver-
kregen door waterkrachtcentrales in
Noorwegen. 'De extra kosten zijn ver-
waarloosbaar', zegt Bakker, 'en je wint
veel goodwill bij de medewerkers en de
achterban.'

Een zeker risico Investeren in
energiebesparende innovaties is een
ander speerpunt van het waterschap.
'Door wat extra sloten en kanalen te
graven kan water makkelijker van het
ene naar het andere gebied worden
gesluisd zonder te pompen', zegt de
waterschapsdirecteur enthousiast.
'Minder pompen betekent minder
brandstofgebruik en meer rust voor de

pomp. Die gaat dus langer mee.
Vroeger werd in droge periodes veel
water naar landbouwgebieden
gepompt. Dat werd vervolgens weer
teruggepompt om wateroverlast in de
winter te voorkomen. Dat heen en weer
pompen vond soms meerdere keren per
jaar plaats. Nu pompen we slechts tot
een bepaald niveau en nemen we een
zeker risico op de koop toe.'

Voorbeeld stellen De stap naar een
klimaatvriendelijke aanpak is makkelij-
ker en sneller te maken dan mensen
vaak denken, weet Bakker. 'We hebben
onze doelen binnen een paar maanden
bereikt. Dat kost wat extra geld, maar
op het totaal aan investeringen is het
een lachertje. 'Hetzelfde geldt in de per-
soonlijke sfeer. Bakker heeft voor zich-
zelf onlangs een hybride auto gekocht.
Die aanschaf kan volgens hem door-
werken naar het personeel. 'Misschien
gaan de medewerkers nu ook nadenken
over zo'n milieuvriendelijke auto.' ■

Johan Bakker in het prachtige gebouw van 'zijn' waterschap.

Hoe groen bent u?

Doe de test!

- 1 **U kent het wel, het energielabel waaraan u kunt aflezen hoe energiezuinig een apparaat is. Ook huizen ontkomen er sinds begin 2008 niet meer aan. Voor wasmachines bestaat het energielabel al wat langer. Wat betekent de aanduiding Triple A?**
  - A De betreffende wasmachine verbruikt drie keer zo weinig energie als andere wasmachines met een A-label.
  - B Deze wasmachine gebruikt niet alleen weinig energie, maar krijgt ook een hoge waardering voor watergebruik en centrifugeren.
  - C Superzuinig. Na de eerdere invoering van het A+ en A++ label is besloten om vanaf 1 januari 2009 ook de aanduiding A+++ te gaan gebruiken: het Triple A-label.
- 2 **Een glazen koffiekop, onderdeel van een koffiezetapparaat, valt op de grond kapot. Wat doet u met scherven?**
  - A Ik gooi ze in de glasbak, samen met wijnflessen en jampotten.
  - B Dit glas is hittebestendig en bevat zware metalen. Dat is chemisch afval, dus ik geef de scherven mee met de chemokar.
  - C Al dat gedoe hoeft van mij niet. Ik gooi die scherven gewoon in de vuilnisbak.
- 3 **Met uw onverwoestbaar geachte elektronische rekenmachine kunt alleen nog maar vermenigvuldigen. Wat doet u?**
  - A Ik haal de batterij (chemisch afval) eruit en ik breng de rekenmachine naar een afvalscheidingsstation. Of ik lever hem in bij de winkel waar ik een nieuwe rekenmachine op zonne-energie koop.
  - B Komt goed uit. Nu kan ik een rekenmachine op zonne-energie kopen! Het oude apparaat geef ik aan een organisatie voor ontwikkelingshulp. In arme landen kunnen ze onze afgedankte spullen vaak nog wel gebruiken.
  - C In zo'n klein apparaat kan nooit veel troep zitten. Ik gooi het in de vuilnisbak, de vuilverbrandingsoven doet de rest.
- 4 **U woont in een oud, slecht geïsoleerd huis. Welke maatregel levert de grootste besparing in gasverbruik op?**
  - A Isoleren van het schuine dak (boven de verwarmde zolder).
  - B Vervangen van enkel glas door HR++-glas.
  - C Naden en kieren dichtmaken.

5 Een product met een - betrouwbaar - keurmerk voldoet aan bepaalde eisen. U weet dan wat u koopt. Zo betekent het FSC-keurmerk Forest Stewardship Council. Wat houdt dit in?

- A Het betreffende product is gemaakt van tropisch hardhout en geschikt voor buitengebruik.
- B Bij de productie van FSC-hout worden de arbeidsomstandigheden gerespecteerd.
- C FSC-hout komt uit goed (lees: duurzaam) beheerd bos.

6 De overheid bevordert het Nieuwe Rijden, een aangepaste rijstijl waarmee veel CO₂-uitstoot te voorkomen is. Wat hoort bij dit Nieuwe Rijden?

- A Autorijden duurder maken met een kilometerheffing, waardoor fietsen en openbaar vervoer aantrekkelijk worden.
- B De motor uitzetten voor een dichte spoorovergang of een open brug. Na het wachten starten zonder gas te geven.
- C Rijden met zachte banden.

7 U besluit uw woning te verkopen en belt een gecertificeerd adviseur om een energielabel te laten opstellen. Voordat de adviseur bij u aanbelt, vervangt u alle gloeilampen door spaarlampen en installeert u een waterbesparende douchekop. Hebben deze maatregelen invloed op het energielabel?

- A Ja, dat scheelt minstens één energieklasse.
- B Nee.
- C De spaarlampen hebben invloed op het label, de douchekop niet.

8 Al gaat een spaarlamp tien keer langer mee dan een gloeilamp (en gebruikt hij veel minder stroom), ooit gaat ook deze lamp kapot. Wat doet u er dan mee?

- A Ik gooi de lamp in de glasbak.
- B De lamp bestaat niet uitsluitend uit glas, dus doe ik hem bij het restafval.
- C Ik lever de lamp in bij de chemokar.

9 Waarvoor staat het 'kiemplantlogo'?

- A Een product met dit logo is composteerbaar en mag dus bij het groente-, fruit- en tuinafval (gft), maar niet op de eigen composthoop.
- B Dit logo staat op de verpakking van biologisch geteelde landbouwproducten.
- C Het tuincentrum dat dit logo voert, werkt zo duurzaam mogelijk.

10 Is deze bewering waar: een computer in stand-by stand (of in het geval van Windows Vista: slaapstand) verbruikt evenveel stroom als een computer met een geactiveerde screensaver

- A Niet waar: een computer in sluimerstand verbruikt meer stroom.
- B Niet waar: een computer in sluimerstand verbruikt minder stroom.
- C Waar: beide verbruiken evenveel stroom.

11 Welke (fossiele) autobrandstof is het schoonst?

- A Benzine
- B Aardgas
- C Lpg

*Bron: SenterNovem Energietransitie. Duurzame Mobiliteit

12 Ondanks de opkomst van computers gebruiken we per persoon thuis en op het werk in totaal gemiddeld 225 kg papier per jaar (in 1975 was dit 124 kg). Hoe kunt u het milieu het minst belasten bij het printen en kopiëren?

- A Met het gebruik van kringlooppapier.
- B Door minder zwaar papier te gebruiken.
- C Door op beide zijden van het papier te printen.

Verreweg meeste informatie in deze test is afkomstig van Milieu Centraal (www.milieucentraal.nl). Dit geldt niet voor de met * gemerkte vragen en tekstdelen.

1 Het juiste antwoord is B. Antwoord A zou aardrij zijn, maar zo ver is het nog lang niet. Antwoord is C is gedeeltelijk juist. Naast het A-label bestaat er sinds enkele jaren ook een A+- en een A+++ label (beide voor koelkasten en diepvriezers), maar een A+++ label is er nog niet.

2 Antwoord C is goed, al is de genoemde reden wat twijfelachtig. Hittebestendig glas is anders gehard en heeft een andere samenstelling dan verpakkingsglas. Wanneer beide glassoorten samen worden omgesmolten, ontstaan er brokjes niet-gesmolten vuurvast glas in het gesmolten glas. Antwoord A is juist, B niet, want niemand heeft iets aan een apparaat waarvan een basale functie het niet meer doet. Antwoord C zit is de kleinste hoeveelheden schadelijke stoffen - vaak in elektrotechnische producten - kunnen het milieu belasten.

3 Het goede antwoord is A. Een niet-gesoldeerd dak zorgt voor veel warmteverlies, isolatie levert een besparing op van gemiddeld 7,4 m³ aardgas per jaar, ohwé! 478 euro. De terugverdientijd van het (laten) aanbrengen van dakisolatie is ongeveer 8 jaar. Maatregel B levert ook een flinke besparing op: 650 m³ gas per jaar en 436 euro, legen een terugverdientijd van ongeveer 9 jaar. Naden en kleven dichtten (antwoord C) levert een jaarlijkse besparing op van 80 m³ gas (34 euro), terugverdientijd: minder dan één jaar.

4 C is juist. Kijk op www.fsc.nl voor meer informatie. Het FSC-keurmerk staat op producten die zijn gemaakt van duurzaam beheerd hout, of het nu gaat om een plank of een pak kopieerpapier. Helaas is er nog nauwelijks FSC-papier op de markt dat voldoet aan de norm voor archivering.

5 Antwoord A is correct. Een van de organisaties achter het kiemplantlogo is de Belangenvereniging Composteerbare Producten Nederland (BCPN) (www.bcpn.nl). Het logo staat bijvoorbeeld op composteerbare verpakkingen, gemaakt van biokunststoffen. Biologische producten (antwoord B) zijn te herkennen aan het FKO-keurmerk. C: diverse tuincentra en hoveniersbedrijven voeren het tuinkeur-keurmerk, een keurmerk zonder milieucriteria.

6 Antwoord B is goed. Screensavers sparen geen energie. De stand-by stand van Windows XP (bij Windows Vista is dit de 'slaapstand') daarentegen Vista geldt dit voor de 'hybride slaapstand' en de 'sluimerstand'. Sluit de computer aan op een contactdoos met een aan-uitknop en schakel hem helemaal uit als u hem een tijdje niet gebruikt. Wist u dat een laptop veel minder energie verbruikt dan een desktop? Producten met het Energy Star-label verbruiken relatief weinig energie.

7 Antwoord B is goed. Voor het bepalen van de energieklasse kijk de adviesnaam meer brandstof dan wanneer ze goed op spanning zijn. Antwoord A is goed. Hoevel A ook goed is voor het milieu, is B het juiste antwoord. C is slecht (NEN2728).

8 Het juiste antwoord is C. Spaarlampen zijn goed voor het milieu, omdat ze maar weinig stroom gebruiken en een lange levensduur hebben. Spaarlampen bevatten echter ook een klein beetje kwik en dat is chemisch-afval. Lever kapotte exemplaren in bij de chemokar, het afvalsorteringstation in uw gemeente of bij de winkel waar u gelijksortige nieuwe lampen koopt.

9 Antwoord A is correct. Een van de organisaties achter het kiemplantlogo is de Belangenvereniging Composteerbare Producten Nederland (BCPN) (www.bcpn.nl). Het logo staat bijvoorbeeld op composteerbare verpakkingen, gemaakt van biokunststoffen. Biologische producten (antwoord B) zijn te herkennen aan het FKO-keurmerk. C: diverse tuincentra en hoveniersbedrijven voeren het tuinkeur-keurmerk, een keurmerk zonder milieucriteria.

10 Antwoord B is goed. Een gemiddelde auto die op aardgas rijdt, stoot per kilometer 170 g CO₂ en 0,02 g fijnstof en 0,04 g NO_x uit. Bij een benzineauto (A) in hetzelfde type auto zijn deze hoeveelheden 209, 0,006 en 0,10. Met lpg (C) als brandstof is dit 190, 0,005 en 0,07. En met diesel 170, 0,046 (zonder roetfilter) en 0,80 (verminderd met een roetfilter). Hoevel aardgas een fossiele brandstof is en per saldo bijdraagt aan de toename van het broeikasgas CO₂ in de atmosfeer, is het toch relatief schoon. Winning, transport, verwerking en levering van aardgas brengen minder milieubeswaren met zich mee dan dezelfde zaken bij aardolieproducten (benzine, lpg en diesel).

11 De gezamenlijke provincies stimuleren - met subsidies - de vestiging van aardgasinstallaties. Tot nu toe heeft er echter een soort kip-ei-impasse: geen aardgasinstallaties, dus geen aardgasauto's; geen aardgasauto's, dus geen aardgasinstallaties.

12 Antwoord B en C zijn goed. Kringlooppapier belast het milieu minder dan nieuw geproduceerde papier. Maar omdat de productie van kringlooppapier ook milieuvervuiling oplevert, is papierbesparing het meest zinvol.

In plaats van het gangbare 80 grams papier te gebruiken, kunt u overwezen van maar liefst 50 procent.

Koopt u kringlooppapier, kies dan (advies milieubeweging) voor papier met het Duitse Der Blauwe Engel-keurmerk. Voor de productie van dit papier wordt niet-ontinkt oud papier gebruikt en weinig of geen hout.